

Een sferbeeld uit onze rijke historie - Beveiliging tegen luchtdreiging!?

Vooraf

Sinds enige tijd heeft defensie, gedwongen door de geopolitieke ontwikkelingen, hernieuwde aandacht en prioriteit voor optreden in *combat operations*. Het is een 'goede gewoonte' om dan op basis van een gedegen bestudering van de dreiging de juiste maatregelen te nemen op het gebied van de beveiliging. Dreiging en daarmee aandacht en prioriteit voor beveiliging is een taak en verantwoordelijkheid voor alle (soorten) eenheden. Gevechtseenheden (*combat*) en gevechtssteun eenheden (*combat support*) hebben en krijgen 'traditiegetrouw' veel aandacht hiervoor. Kijk maar eens welke investeringen men deed en doet om de potentiële dreiging te weerstaan: verkenningscapaciteit (om de dreiging te zien aankomen), goede communicatiemiddelen (om elkaar te informeren over de dreiging), goede bepantsering (om zichzelf te beschermen tegen de dreiging) en goede wapens (om de dreiging uit te schakelen). Gevechtslogistieke eenheden (*combat service support*) kwamen er in het verleden maar bekaaid af. "Every soldier a rifle man!" was, als je het eerlijk beschouwt, eerder een loze kreet dan een uitgangspunt bij de toedeling van middelen. Een bijzondere vorm van dreiging, zeker voor logistieke eenheden die vaak verder in de diepte optraden, overigens was niet zozeer de zichtbare dreiging, maar de 'stille' dreiging die van boven kwam: de dreiging vanuit de derde dimensie. Vandaag en zeker morgen zullen alle (soorten) eenheden geducht moeten zijn voor de vernietigende werking van artillerie met een enorme reikwijdte en niet te vergeten drones. In de vorige eeuw die gekenmerkt werd door de 'koude oorlog' kende de dreiging vanuit de lucht zeker in de diepte (en dus voor logistiek installaties) grosso modo drie vormen: sabotage door speciale eenheden dan wel subversieve elementen onder de bevolking, aanvallen van luchtgelande eenheden of aanvallen uitgevoerd door vijandelijke vliegtuigen. In deze editie zal ik aandacht besteden aan al die maatregelen, die in het verleden werden genomen om weerstand te bieden aan de dreiging die uitging van de vijandelijke vliegtuigen.

Luchtoverwicht

De beste manier om geen 'last' te hebben van vijandelijke luchtdreiging was, is en zal altijd zijn: het realiseren van volkomen luchtoverwicht. Op een zeer beperkt aantal schaarse momenten na in de geschiedenis, heeft een krijgsmacht dat nooit weten te realiseren. In januari 1945, na de laatste Duitse luchtoperatie "Bodenplatte", waarbij de laatste Duitse *Luftwaffe* reserves werden 'verbruikt', hadden de geallieerde een dergelijk luchtoverwicht.

Luchtverdediging

De westelijke geallieerden vonden juist daarom dat er na de Tweede Wereldoorlog moest worden geïnvesteerd in luchtverdediging. De NAVO had in de 'hoogtij dagen' van de 'koude oorlog' over de hele linie (van de Noordkaap tot Turkije) een keten van gekoppelde radarinstallaties gerealiseerd. In totaal beschikte de NAVO ooit over meer dan 10 zogenaamde *Combined Air Operations Centres* (CAOC). Deze CAOC's waren essentieel voor een tijdsige inzet van onderscheppingsjagers die op allerlei militaire luchtmachtbases klaar stonden voor inzet tegen uitdagende vliegtuigbewegingen vanuit de Warschaupact-landen. Vanaf 2008 werden de meeste gedeactiveerd. Vandaag de dag zijn er nog 'slechts' 2 actief. Een in Uedem (Duitsland) en een in Torrejon (Spanje).

Afbeelding 1: "Radargordel"

Daarnaast beschikte de NAVO over een dubbele gordel luchtafweerraketten: *Nike Hercules* en *Hawk*. Ook de Nederlandse luchtmacht leverde een aandeel met in totaal vijf groepen geleide wapens, die alle in West-Duitsland waren gelegerd. Bij sommige logistici klinken de plaatsen Blomberg en Stolzenau nog bekend in de oren, al was het maar omdat deze plaatsen bekend waren omdat bij kleine oefeningen daar de belastingvrije sigaretten en alcohol voor de verdeelplaats Cadi moesten worden opgehaald.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de *taxfreeshops* ook wel eens voor privédoeleinden werden bezocht.

Afbeelding 2: Nike Hercules (links) en Hawk (rechts)

Luchtnabijbeveiliging

Voor het geval dat vijandelijke vliegtuigen toch door de luchtverdedigingsgordel wisten door te dringen, beschikte de krijgsmacht over middelen voor nabijbeveiliging. Zowel de luchtmacht als de landmacht (op legerkorpsniveau) beschikte over mobiele luchtdoelbatterijen (bewapening 40L70 Bofors) die hun gegevens ontvingen van mobiele radarposten (Flycatcher). Deze schaarse middelen werden ingezet om essentiële objecten te beveiligen. Hoewel de toenmalige logistieke autoriteiten (m.i. terecht) van mening waren dat logistieke installaties als de legerkorpsaanvullingsplaatsen klasse III en V moesten worden aangemerkt als essentiële objecten, waren de 'echte' autoriteiten een

andere mening toegedaan. De thans vaak gememoreerde onbalans tussen *combat* en *combat service support* kent een lange 'traditie'.

Afbeelding 3: 40L70 (links) en Flycatcher (rechts)

Op enig moment kreeg ook het brigadeniveau de beschikking over luchtverdedigingscapaciteit: de paluabt uitgerust met de pantser rups tegen luchtdoelen (PRTL, later vervangen door de term Cheetah) en de *man portable* Stinger.

Afbeelding 4: Cheetah (links) en Stinger (rechts)

En de lezer raadt het al: deze uitermate effectieve luchtverdedigingsmiddelen waren niet bedoeld om logistieke installaties te beveiligen.

NEEN! Het enige wapen dat men ter beschikking had, was de mitrailleur .50 op grondaffuit of op ringaffuit.

Afbeelding 5: .50 op grondaffuit

Logistieke eenheden werden geacht vooral veel aan passieve beveiliging te doen. Waar bestond deze passieve beveiliging dan uit? Op bataljonsniveau en brigadeniveau waren voor logistieke eenheden en installaties camouflage en veelvuldig verplaatsen de enige realistische methoden om zich te beveiligen tegen luchtdreiging.

Een legerkorpsaanvullingsplaats klasse III bestond in die periode doorgaans uit een installatie met 12 *collapsible fuel tanks* (inhoud ruim 35.000 liter; afmeting 6 x 6 of 12 x 3 meter met de nodige afstand tussen de tanks) en daarnaast ca. 20 stapels met gevulde jerrycans (á 10.000 liter brandstof met een onderlinge afstand van minimaal 10 meter) en ca. 20 stapels met lege jerrycans. Om de munitie te velde op een veilige en verantwoorde manier op te slaan, had een legerkorpsaanvullingsplaats klasse V meer dan 20 kilometer belegbare weg nodig. Camoufleren was op legerkorpsniveau een onbegonnen zaak. Veelvuldig verplaatsen betekende dat op zijn hoogst (onder de voorwaarde dat er voldoende transportcapaciteit beschikbaar was) eenmaal per 3 a 4 dagen zou kunnen worden verplaatst. Spreiding bleef dan feitelijk over als de enige beschikbare beveiligingsstrategie. Op

legerkorpsniveau kende men per goederenklasse vier aanvullingsplaatsen. Men werd door de spreiding niet onkwetsbaar voor luchtdreiging, maar was wel in staat de schade beperkt te houden. Overigens betekende de noodzakelijke spreiding wel een uitdaging voor de beveiliging tegen andere vormen van dreiging. Voor subversieve elementen en speciale eenheden (Spetsnaz) waren logistieke installaties dankbare doelen. Als logistieke installaties te maken kregen met luchtgelande eenheden was het onmogelijk om over te gaan van beveiliging naar verdediging en daarmee ook maar enige mate van succes te hebben.

Ten slotte

Achteraf bezien, kun je niet anders concluderen dan dat het maar goed is geweest dat de *deterrence strategy* van de NAVO (waaraan vooral de dreiging met inzet van het nucleaire wapen een forse bijdrage heeft geleverd) decennialang heeft gewerkt. In die zin is het te hopen dat men¹ de lessen uit het verleden niet negeert en niet alle kaarten zet op het weer opbouwen, versterken of multipliceren van *'old school' combat capacity* en *combat support capacity* (waaronder *air defense*). Als men toch weer de neiging heeft zich voor te bereiden op de vorige oorlog, zal de logistiek, naar ik vrees, weer toe moeten naar het opbouwen en instandhouden van grote voorraden verbruiksgoederen die niet of nauwelijks zijn te beveiligen, laat staan te verdedigen. Waar dan de hiervoor benodigde grote hoeveelheden menskracht vandaan moet komen, is daarbij de aller moeilijkst te beantwoorden vraag.

Naschrift

De schrijver dankt de kol bd de Jongh Swemer voor zijn inspirerende inbreng en biedt zijn excuus aan voor het gebruik van het bijvoeglijk naamwoord 'rijke' in de combinatie met historie. Voor deze editie zou het gebruik van 'arme' beter op zijn plaats geweest zijn.

---

¹ De lezer mag zelf bepalen op wie de persoonsvorm 'men' van toepassing is.